

ע"פ 8378/22 - פלוני, בע"פ 1342/23: פלוני, י"ב באייר התשפ"ג נגד מדינת ישראל, מתלונן

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים פלייליים

ע"פ 8378/22

ע"פ 1342/23

לפני:

כבוד השופט י' עמית
כבוד השופטת ג' כנפי-שטייניץ
כבוד השופט י' כשר

המערער בע"פ 8378/22: פלוני

המערער בע"פ 1342/23: פלוני

נגד

המשיבים:

1. מדינת ישראל

2. מתלונן

ערעורים על גזרי הדין של בית המשפט המחוזי
בירושלים (כב' השופט ר' כרמל (ס"נ)), מיום
31.10.2022 ומיום 30.1.2023, ב-תפ"ע
37877-01-21

תאריך הישיבה: י"ב באייר התשפ"ג (3.5.2023)

בשם המערער בע"פ 8378/22: עו"ד רחל דניאלי
בשם המערער בע"פ 1342/23: עו"ד ארז בר-צבי; עו"ד רגב בוטבול
בשם המשיבה 1: עו"ד איתי שהם

עמוד 1

פסק-דיןהשופט י' כשר:

1. לפנינו שני ערעורים על גזרי דינו של בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית משפט לנוער (כב' השופט ר' כרמל (ס"נ)), מיום 31.10.2022 ומיום 30.1.2023, ב-תפ"ע 37877-01-21. בגזר הדין מיום 31.10.2022 נגזר על המערער ב-ע"פ 8378/22 (הנאשם 2; להלן: י.ס.), שירות לתועלת הציבור בהיקף של 300 שעות, פיצוי למתלונן בסך 50,000 ש"ח, מאסר על תנאי לתקופה של 4 חודשים, וצו מבחן לתקופה של שנה. בגזר הדין מיום 30.1.2023, נגזר על המערער ב-ע"פ 1342/23 (הנאשם 1; להלן: א.ש.), שירות לתועלת הציבור בהיקף של 200 שעות, פיצוי למתלונן בסך 50,000 ש"ח, מאסר על תנאי לתקופה של 3 חודשים, וצו מבחן לתקופה של 8 חודשים.

הרקע הצריך לעניין

2. במסגרת ההליך הפלילי שהתנהל בבית המשפט המחוזי לנוער, הגיעו הצדדים להסדר טיעון, שלפיו כתב האישום יתוקן, והמערערים יודו במיוחס להם בכתב האישום המתוקן. הסדר הטיעון לא כלל הסכמה לעניין העונש, והנאשמים היו חופשיים לבקש שבית המשפט יימנע מהרשעתם.
3. על פי עובדות כתב האישום המתוקן, בליל 8.1.2021 נפגשו המערערים עם בנות זוגם לשעבר, וחבר נוסף, בביתו של א.ש, ושתו משקאות משכרים. במהלך אותו הערב, התגלע ויכוח בין א.ש לבין בת זוגו לשעבר, שבעקבותיו עזבה את המקום, ביחד עם בת זוגו של י.ס, והשתיים הלכו לביתו של ד'. במפגש שהתקיים בביתו של ד', שהו שני צעירים נוספים, וחלק מהנוכחים שתו משקאות משכרים. אחיו התאום של ד', נכח באותה העת במפגש חברתי אחר, במחסן בירושלים, יחד עם המתלונן וחבר נוסף, שבמהלכו שתו גם הם משקאות משכרים.
- בשל כעסו של א.ש שבת הזוג שלו לשעבר הלכה לביתו של ד', הוא החליט ללכת לחפש את ד', בליווי י.ס וחבר נוסף. בדרך, פגשו השלושה את אחיו התאום של ד', את המתלונן, וחבר נוסף. המתלונן שאל את השלושה מדוע הם מחפשים את ד', ובתגובה לכך י.ס ריסס את פניו בגז מדמיע. המתלונן רץ לביתו של ד', שהיה סמוך למקום האירוע, כדי לשטוף את פניו, וסיפר לנוכחים את שארע. בסמוך לכך, בשעה 4:20, שלח ד' הודעה קולית רוויה בקללות ל-י.ס, בקשר לכך שריסס בגז מדמיע את המתלונן. או אז קבעו המערערים להיפגש עם ד' בחורשה.

מספר דקות לפני השעה 5:00, הגיעו המערערים לחורשה, כאשר א.ש הצטייד באלת בייסבול ובסכין או בחפץ חד אחר למפגש, ו-י.ס הצטייד בגז מדמיע. בחורשה פגשו את ד', אחיו התאום, המתלונן, ושלושה צעירים נוספים. מיד התפתחה קטטה בין הנוכחים בחורשה, ובמהלכה אחד המערערים דקר את המתלונן ארבע דקירות בסכין או בחפץ חד אחר. כמו כן, א.ש הכה נוכח אחר באמצעות אלה ופצע אותו, ו-י.ס ריסס את כל הנוכחים בגז מדמיע. לאחר מכן רדף ד' אחר המערערים, והם נמלטו מהחורשה.

4. כתוצאה מהאירוע, נגרמו למתלונן הפציעות הבאות: חתך בקרקפת, שני פצעי דקירה באמצע הגב באורך של כשלושה ס"מ, פצע דקירה בחלל בית החזה ונקב בריאה השמאלית. לאחר האירוע המתלונן פונה לבית חולים, שם אושפז ארבעה ימים, ונזקק לטיפול רפואי אשר כלל נקז חזה, סגירת פצעי הדקירה בגב וניתוח לחקירת בטן.

5. ביום 31.3.2022 הרשיע בית המשפט המחוזי לנוער (השופט ר' כרמל (ס"נ)) את א.ש, על פי הודאתו, בעבירה של חבלה חמורה בנסיבות מחמירות לפי סעיפים 333 ו-335(א)(1)(2) לחוק העונשין, התשל"ז-1977 (להלן: החוק או חוק העונשין), ובעבירה של החזקת סכין שלא כדין לפי סעיף 186(א) לחוק, בצירוף סעיף 29 לחוק. בו ביום, הורה בית המשפט המחוזי לנוער על הגשת תסקיר לעניין העונש, ותסקיר נפגע עבירה. כחודשיים לאחר מכן, ביום 25.5.2022, הרשיע בית המשפט המחוזי גם את י.ס, על פי הודאתו, בעבירה של חבלה חמורה בנסיבות מחמירות לפי סעיפים 333 ו-335(א)(1)(2) לחוק, והורה על הגשת תסקיר לעניין העונש.

תסקירי שירות המבחן לנוער בבית המשפט המחוזי

6. תסקירי שירות המבחן שהוגשו בעניינם של המערערים היו בעיקרם חיוביים. באשר ל-י.ס, מתסקיר המבחן עולה כי הוריו לא היו מעורבים באופן מספק בחייו, כי הוא בעל נטייה להיגרר להתנהגויות מסוכנות ומסכנות, וכי הוא נהג לשתות לעיתים תכופות אלכוהול. לאחר מעצרו, עבר י.ס להתגורר בביתו של בן משפחה בתל-אביב, ללמוד בפרויקט מסוים ולעבוד במסעדה שבבעלות בן משפחה. שירות המבחן סבר כי י.ס מצוי בישורת האחרונה של התהליך הטיפולי, והמליץ להימנע מהרשעה, להטיל שירות לטובת הציבור בהיקף משמעותי, צו מבחן לשנה, פיצוי למתלונן והתחייבות להימנע מביצוע עבירה.

7. בתסקיר שנערך בעניינו של א.ש בא שירות המבחן בהמלצה דומה. עד למועד מתן גזר הדין, הוגשו לבית המשפט המחוזי לנוער שלושה תסקירים בעניינו של א.ש, במסגרתם נפרסה תמונה עגומה באשר לרקע המשפחתי הקשה, ולנסיבות החיים המורכבות שבצלן גדל. כמו כן, צוין בתסקיר כי לאחר מעצרו, הוא שהה בתנאים מגבילים בפנימייה במשך כשישה חודשים, מיום 1.3.2021 ועד ליום 26.8.2021, ולאחר מכן שהה בתנאים מגבילים בבית אמו, עד ליום 31.3.2022. עוד צוין, בתסקיר מיום 13.9.2022, כי א.ש לוקח אחריות על מעשיו ומביע חרטה. בתסקיר שהוגש ביום 4.12.2022 המליץ שירות המבחן להימנע מהרשעתו של א.ש, להטיל עליו שירות לטובת הציבור, צו מבחן לשמונה חודשים, פיצוי למתלונן והתחייבות להימנע מביצוע עבירה.

גזרי הדין של בית המשפט המחוזי לנוער

8. בגזר הדין שניתן ביום 31.10.2022, בעניינו של י.ס, ובגזר הדין שניתן ביום 31.1.2023, בעניינו של א.ש, דחה בית המשפט המחוזי לנוער את המלצת שירות המבחן לעניין אי-ההרשעה. זאת, לאחר שבית המשפט עמד על חומרת העבירות שבהן הורשעו המערערים, תוך שציין כי המעשים בוצעו במסגרת אירוע מתגלגל בו מילאו המערערים תפקיד משמעותי, ותוך צריכת אלכוהול. בית המשפט המחוזי קבע כי נסיבות ביצוע העבירות וחומרתן, אינן מאפשרות להימנע מהרשעתם של המערערים, וזאת לאחר שלקח בחשבון את האינטרס הציבורי-הרתעתי, האמור לשדר מסר מרתיע לציבור הנערים. עוד הדגיש בית המשפט, בעניינו של י.ס, כי לא הוכח שהרשעתו תוביל לפגיעה ממשית בו, וכי אין די בחשש כללי לפגיעה בעתידו כדי לגבור על האינטרס הציבורי שבהרשעתו.

לצד זאת, בית המשפט זקף לזכותם של המערערים את גילם הצעיר, את הודאתם במיוחד להם, את היעדרן של הרשעות קודמות, ואת הירתמותם להליך טיפולי במסגרת שירות המבחן. כמו כן, ציין בית המשפט לגבי של א.ש, בטעות, כי הוא שהה במוסד נעול במשך שישה חודשים (כפי שיבואר בהמשך - א.ש לא שהה במוסד נעול אלא בחלופת מעצר בתנאים מגבילים). עוד ציין בית המשפט המחוזי, לזכותו של א.ש, כי קיים סיכוי ממשי להמשך שיקומו - כך שניתן להקל בעונשו, אולם לא להימנע מהרשעתו, וזאת "לא בלי התלבטות".

9. נוכח האמור לעיל, גזר בית המשפט המחוזי את עונשם של המערערים, וחייב כל אחד מהם בפיצוי לטובת המתלונן בסך 50,000 ש"ח, הטיל 300 שעות שירות לטובת הציבור על י.ס, ו-200 שעות שירות לטובת הציבור על א.ש, וכן עונשים נלווים, כמפורט לעיל בפסקה 1.

טענות המערערים

10. בערעורים שלפנינו טוענים המערערים שתי טענות מרכזיות: האחת - כי לא היה מקום לסטות מהמלצת שירות המבחן לעניין אי-ההרשעה; השניה - כי שיעור הפיצוי אשר הושת עליהם חורג ממדיניות הענישה הנוהגת ביחס לקטינים.

11. ראשית, ולעניין אי-ההרשעה, שני המערערים ממקדים את מרבית טיעוניהם בהמלצת שירות המבחן בעניינם. הן י.ס והן א.ש טוענים כי תסקירי שירות המבחן מצביעים על הליך שיקום מוצלח במיוחד עד כה, כמו גם סיכויי שיקום גבוהים, ועל כן נכללת בהם המלצה ברורה להימנע מהרשעה. לטענת המערערים, כאשר עסקינן בקטינים, יש להצביע על סיבה כבדת משקל בגינה יסטה בית המשפט מהמלצה כה ברורה של שירות המבחן - וסיבה כזו אין.

בפרט, י.ס טוען כי ככל שהטעם בהרשעתו הוא הרתעת בני נוער מביצוע עבירות אלימות, הרי שאין בכך כדי להצדיק את הרשעתו, בהיעדר נסיבות אחרות הנוגעות אליו באופן ישיר. עוד טען י.ס כי בעניינם של קטינים לא נדרשת הוכחה של נזק קונקרטי כדי להימנע מהרשעה, כאשר קיימת המלצה מטעם שירות המבחן, נוכח החשיבות הרבה של שיקומם.

12. שנית, ולעניין רכיב הפיצוי, נטען כי שיעור הפיצוי שהוטל על כל אחד מהמערערים לשלם לטובת המתלונן חורג באופן מהותי ממדיניות הענישה הנוהגת ביחס לקטינים שהורשעו בעבירות דומות (כאשר המתחם נע בין אלפי שקלים בודדים לסך של 15,000 ש"ח). כמו כן, נטען כי בית המשפט המחוזי שגה עת הטיל על המערערים את תשלום הפיצוי מבלי שבחן את יכולת התשלום שלהם, ומבלי שדן בהשלכות של הטלת חבות בשיעור כזה על שיקומם. זאת, תוך התעלמות מסעיף 1א לחוק הנוער (שפיטה, ענישה ודרכי טיפול), התשל"א-1971 (להלן: חוק הנוער), אשר קובע כי הפעלת סמכות או נקיטת הליך נגד קטין תעשה תוך "מתן משקל ראוי לשיקולים של שיקומו, הטיפול בו, שילובו בחברה ותקנת השבים". על כן, עותרים המערערים להפחתת גובה הפיצוי ולפריסתו לתשלומים.

בפרט, י.ס טוען כי הפיצוי שהוטל עליו מעמיד בסיכון את יכולתו להמשיך בתהליך השיקומי ולבנות חיים נורמטיביים; תוך שהודגש כי הוא נדרש לעבוד על מנת לתמוך במשפחתו דלת האמצעים, ועל כן אין ביכולתו לעמוד בתשלום סכום הפיצוי שהוטל עליו, לא כל שכן בפעימה אחת.

א.ש טוען כי הוא עודנו תלמיד בית ספר, איננו עובד או משתכר באופן עצמאי, ומתעתד להתגייס לצה"ל - ולכן יתקשה לשלם את הפיצוי.

תסקיר משלים של שירות המבחן

13. לקראת הדיון בערעורים דנן, התקבלו שני תסקירי מבחן עדכניים בנוגע לכל אחד מן המערערים.

14. בתסקיר בעניינו של י.ס, צוין כי לאחר מתן גזר הדין הוא שב להתגורר עם אמו בירושלים, והחל לעבוד בעסק המשפחתי. לפי האמור בתסקיר, י.ס עשה שינוי משמעותי בחייו לאחר מעצרו, והוא לוקח אחריות על חייו ומעשיו. עוד הודגש כי בעקבות גזר הדין קיבל י.ס החלטות משמעותיות בשל הצורך לממן את רכיב הפיצוי - וזאת על חשבון סיום לימודיו במסלול לבגרות. עוד צוין בתסקיר כי י.ס ביצע, נכון למועד כתיבת התסקיר, כ-100 שעות שירות לתועלת הציבור (מתוך 300 השעות שהוטלו עליו). בתסקיר הודגש כי י.ס התגייס באופן מלא להליך הטיפולי, ביטא חרטה כנה והפנים את חומרת מעשיו. לאור האמור, המליץ שירות המבחן להימנע מהרשעתו, נוכח החשש כי הרשעתו תעכב או תפגע בהשתלבותו בשירות צבאי משמעותי ובהמשך - בשוק התעסוקה. ביחס לרכיב הפיצוי, המליץ שירות המבחן להתחשב במצבו הכלכלי של י.ס, ולפרוס את הפיצוי לתשלומים.

15. בתסקיר בעניינו של א.ש, צוין כי הוא בעל מוטיבציה גבוהה להתגייס לשירות משמעותי בצה"ל, וכי הוא חושש שהרשעתו עלולה להיות בעלת השפעה משמעותית על גיוסו. כמו כן, הודגש בתסקיר כי א.ש הינו תלמיד כיתה י"ב, וכי הוא מתקשה לשלב עבודה אשר יוכל בעזרתה לעמוד בתשלום הפיצוי. עוד צוין כי מצבם הכלכלי של הוריו אינו מאפשר להם לסייע ל-א.ש בעמידה בתשלום. על פי האמור בתסקיר, א.ש עומד במסגרת התוכנית הטיפולית שנבנתה לו, ונכון לקבל כל סיוע שיעזור לו לשפר את יכולות ההתמודדות שלו עם עולמו הרגשי, ולבנות את עתידו התעסוקתי והאישי. צוין כי א.ש לוקח אחריות מלאה על מעשיו, וכי ניכר כי פיתח יכולות התמודדות עם מצבי קושי ומשבר. נוכח האמור לעיל, המליץ שירות המבחן להימנע מהרשעתו. ביחס לרכיב הפיצוי, המליץ שירות המבחן להתחשב בכוונותיו הכנות לעבוד ולשלם את מלוא הפיצוי בעצמו.

הדיון בערעורים

16. במהלך הדיון שהתקיים בפנינו, חזרו באי-כוחם של המערערים על הטענות שהועלו בערעוריהם, תוך שהדגישו כי בית המשפט המחוזי סטה מהמלצת שירות המבחן, מבלי שביסס את קביעתו על נימוקים כבדי משקל המצדיקים זאת. לעומתם, טען בא-כוח המשיבה כי לא נפל כל פגם בגזרי הדין, אשר התחשבו בכברת הדרך שעברו המערערים בהיבט השיקומי. ביחס לרכיב הפיצוי, טען בא-כוח המשיבה כי הפיצוי הוא בעל גוון אזרחי מובהק, וכי מטרתו היא לשפות את נפגע העבירה על הנזק שנגרם לו. בענייננו, נטען כי נגרם לנפגע העבירה נזק משמעותי אשר מצדיק את גובה הפיצוי אשר הוטל על המערערים.

דיון והכרעה

עמוד 5

17. כאמור, הערעורים דנן מופנים נגד שני רכיבים מתוך גזרי דינו של בית המשפט המחוזי: הרשעת המערערים (חלף האפשרות להורות על אי-הרשעה לפי סעיף 24 לחוק הנוער), וסכום הפיצוי שהוטל על כל אחד מהם לשלם למתלונן.

לאחר עיון בחומר שלפניי, ושמיעת טענות הצדדים, עמדתי היא כי דין הערעורים להתקבל בחלקם, כך שסכום הפיצוי שהושת על המערערים לטובת המתלונן יופחת כך ש-י.ס יחויב בסך של 20,000 ש"ח, ו-א.ש יחויב בסך של 30,000 ש"ח, וכי התשלום כאמור ייפרס לתשלומים, הכל כפי שיפורט להלן. לעומת זאת, דין הערעור ביחס להרשעת המערערים - דינו, לדעתי, להידחות.

אי-הרשעה

18. סעיף 24 לחוק הנוער מסמיך את בית המשפט לנוער להימנע מהרשעתו בדין של קטין אף שהוכח כי ביצע עבירה.

בבואו לבחון את האפשרות להימנע מהרשעתו של נאשם, על בית המשפט לתת את הדעת לשני שיקולים מרכזיים: האחד - אינטרס הציבור במיצוי הדין עם מי שעבר על החוק ומדיניות ענישה שוויונית. ככל שהעבירה הנידונה חמורה יותר, כך גובר המשקל שיש ליתן לאינטרס הציבור כאמור. השני - האינטרס הפרטי של הנאשם. במסגרת זו נבחנות נסיבותיו האישיות של נאשם והנזק שצפוי לו כתוצאה מהרשעתו, לרבות ההשפעה על סיכויי שיקומו של הנאשם (ע"פ 3069/22 מדינת ישראל נ' פלוני, פסקה 11 (20.12.2022); ע"פ 5931/13 פלוני נ' מדינת ישראל, פסקה 9 (10.2.2014)).

19. כפי שנפסק בעבר בבית משפט זה, כאשר עסקינן בקטין משתנה מערך האיזונים בגזירת העונש, ובפרט באשר להימנעות מהרשעה:

"בעוד שהימנעות מהרשעתו של בגיר תיעשה במקרים חריגים ויוצאי דופן בלבד, הנכונות לסטות מחובת מיצוי הדין בעניינם של קטינים היא גדולה יותר. בבואו להכריע בשאלה של הימנעות מהרשעה של קטין על בית המשפט לנוער לתת אפוא משקל יתר לנסיבותיו האישיות של הקטין, ובכלל זה לגילו, לנזק הצפוי לו בגין ההרשעה, לאפשרויות הטיפול בו ולסיכויי שיקומו. לכך מצטרף גם האינטרס הציבורי בהשבתו של הקטין לתפקוד נורמטיבי בחברה בעודו בתחילת דרכו בחיים" (ע"פ 821/16 פלוני נ' מדינת ישראל, פסקה 14 (19.7.2016)).

על רקע אמות המידה האמורות, אגש לבחון את הרשעת המערערים.

20. כאמור לעיל, טענתם המרכזית של המערערים במישור זה נסמכת על ההמלצה של שירות המבחן, לנוכח ההליך השיקומי המוצלח של שניהם, כי יש להימנע מהרשעתם.

אכן, אין חולק על כך שתסקיר שירות המבחן הוא הכלי המרכזי בידיו של בית המשפט להערכת סיכויי השיקום של נאשם; וכפי שנפסק:

"שירות המבחן, אליבא דכולי עלמא, הינו ידו הארוכה של בית-המשפט, ותפקידו הוא, בין השאר, לבחון ולבדוק נושאים שבית-המשפט עצמו מתקשה לבחון ולבדוק. במובן מסויים ניתן לדמות את שירות המבחן לפריסקופ הנשלח מצוללת והמעביר אל קברניט הצוללת תמונות שהקברניט מתקשה לראותן בעיניו שלו" (בש"פ 5859/04 מדינת ישראל נ' נאיף (22.6.2004)).

הדברים אמורים ביתר שאת כאשר עסקינן בענישת קטינים. זאת, מקום בו המחוקק התווה במפורש כי לשיקול השיקום יינתן משקל מיוחד (ע"פ 6163/10 פלוני נ' מדינת ישראל, פסקה 20 (14.3.2011) (להלן: ע"פ 6163/10); סעיף 1 לחוק הנוער).

21. עם זאת, גם בענינים של קטינים, חרף המשקל הרב שיש ליתן להמלצות שירות המבחן, בסופו של דבר ההכרעה מוטלת על כתפי בית המשפט, ועל בית המשפט לאזן את שיקול השיקום אל מול שיקולים נוספים (ראו, מיני רבים: ע"פ 3069/22 מדינת ישראל נ' פלוני, פסקה 15 (20.12.2022)). גם מקום בו ניתן משקל רב להמלצת שירות המבחן כאמור, אין חובה כי המלצת שירות המבחן תאומץ במלואה על ידי בית המשפט.

22. לכך יוסף כי בהליכי ערעור פלילי בבית משפט זה, ובפרט בערעורים המופנים נגד גזר דין, בית המשפט יתערב בהחלטת הערכאה הדיונית רק במקרים חריגים שבהם נפל פגם מהותי בגזר הדין, או שהעונש שנגזר סוטה באופן חריג ממדיניות הענישה הנוהגת במקרים דומים (ראו, מיני רבים: ע"פ 7850/21 דסוקי נ' מדינת ישראל, פסקה 10 וההפניות שם (9.6.2022); ע"פ 593/18 פלוני נ' מדינת ישראל, פסקה 16 וההפניות שם (17.4.2018)).

23. ומן הכלל אל הפרט.

במקרה דנן, באשר להרשעתם של המערערים, אינני סבור כי נפלה טעות בגזרי הדין של הערכאה הדיונית.

אמנם, מתסקירי שירות המבחן עלה כי המערערים נרתמו להליך השיקומי, ושיתפו פעולה עם הגורמים הטיפוליים. ואולם, כאמור, גם כאשר עסקינן בקטינים, אינטרס השיקום אינו עומד לבדו, ואל מולו יש לבחון את טיב העבירה ונסיבות ביצועה (ע"פ 6163/10, בפסקה 21). סבורני כי בנסיבות העניין בית המשפט המחוזי איזן כראוי בין השיקולים, עת קבע כי אין להימנע מהרשעת המערערים.

24. אין חולק כי העבירה שבה הורשעו שני המערערים מצויה ברף הגבוה של עבירות אלימות: תקיפה אלימה של המתלונן (חבלה חמורה), בצירוף שתי נסיבות מחמירות (חבירה יחד לשם ביצוע העבירה ונשיאת נשק קר). כמו כן, א.ש. הורשע בעבירת החזקת סכין שלא כדין. המקרה דנן מצטרף למקרים רבים שנידונו בבית משפט זה, כחלק ממה שכונה בפסיקה "תת תרבות הסכין". בית משפט זה עמד לא פעם על חומרתן של עבירות מן הסוג דנא:

"אין צורך להכביר מילים על החומרה היתרה הטמונה בעבירות אלימות המבוצעות באמצעות סכין, שלעתים המרחק ביניהן לבין גרימתה של תוצאה קטלנית קצר עד מאוד. חומרתן של עבירות אלו, כמו גם שכיחותן ופוטנציאל הנזק הרב שלהן, מחייבים ענישה מחמירה שתביא להרתעת היחיד והרבים." (ע"פ 2508/21 נאסר נ' מדינת ישראל, פסקה 11 וההפניות שם (7.6.2022)).

העבירות, מעצם טבען, חמורות הן. לכך מצטרפות הנסיבות הקונקרטיות של ביצוע העבירה שאף בהן יש חומרה: כעולה מכתב האיטום המתוקן, תקיפת המתלונן נעשתה לאחר הכנה מוקדמת מצד המערערים, אשר קבעו את המפגש עם המתלונן וחבריו בחורשה בכוונה לבצע את העבירה כאמור, ולשם כך הצטיידו בנשק קר. תוך זמן קצר עשו המערערים שימוש בנשק שהביאו עמם, תוך כדי הקטטה שהתפתחה בין הצדדים.

25. מטעמים אלה קבע בית המשפט קמא כי אף בהתחשב בהיות המערערים קטינים, אין המקרה שלפניו מתאים לאי-הרשעה, לנוכח הפגיעה המהותית ביתר שיקולי הענישה. בעניין זה, אשוב ואזכיר כי המלצותיו של שירות המבחן אינן מחייבות את בית המשפט (ראו: ע"פ 1080/10 חאלדי נ' מדינת ישראל, פסקה 17 (2.4.2010)).

במכלול הנסיבות כאמור, בית המשפט קמא נתן משקל להמלצת שירות המבחן, במסגרת האיזון הנדרש, כמו גם לנסיבותיהם האישיות של המערערים, ועל כן הטיל עונש מקל שאינו כולל מאסר מאחורי סורג ובריח. זאת, מבלי שנקט במסלול אי-הרשעה, בהתחשב בחומרת העבירות כאמור, וברצון להוקיע את המעשים אשר בוצעו ולשדר מסר מרתיע. משכך, אינני סבור כי נפל פגם בגזרי הדין של בית המשפט המחוזי, לעניין עצם הרשעתם של המערערים, אשר מצדיק את התערבותו.

אשר על כן אציע לחבריי כי נדחה את הערעורים בעניין זה, ונותיר את הרשעת המערערים על כנה.

גובה הפיצוי למתלונן

26. כאמור לעיל, ההלכה הנוהגת היא כי רק במקרים חריגים תתערב ערכאת הערעור בגזר דין שגזרה הערכאה הדיונית. כך גם באשר לרכיב הפיצוי. ערכאת הערעור תתערב בגובה פיצוי שהושת על נאשם במקרים חריגים, כאשר גובהו חורג בצורה משמעותית ממדיניות שנקבעה בפסיקה, או בשל נסיבות כלכליות חריגות (ראו: ע"פ 7781/12 פלוני נ' מדינת ישראל (25.6.2013)).

סבורני כי לעניין גובה הפיצוי שנפסק, המקרה שלפנינו נופל בגדר התנאי הראשון מבין התנאים המנויים לעיל - סכום הפיצוי שהוטל על המערערים לשלם סוטה באופן ניכר ממדיניות הענישה הנוהגת במקרים דומים, בהתחשב בכך שעסקינן בגזירת דינם של קטינים.

27. מסקנה זו נלמדת מעיון בפסקי דין שבהם נדון עונשם של קטינים אשר הורשעו בעבירות שבוצעו בנסיבות דומות לנסיבות העבירות שבהן הורשעו המערערים דנן. כך, מעיון במספר פסקי דין של בית משפט זה, עולה כי טווח סכום הפיצוי המוטל על נאשמים קטינים שהורשעו בעבירות אלימות חמורות כדוגמת העבירות דנן, נע לרוב בין 5,000

ש"ח ל-15,000 ש"ח (ראו, למשל: ע"פ 5834/19 מדינת ישראל נ' פלוני (26.1.2020), שבו הוטל פיצוי בסך 15,000 ש"ח; ע"פ 7594/19 פלוני נ' מדינת ישראל (26.12.2019), שבו הוטל פיצוי בסך 10,000 ש"ח; ע"פ 324/19 פלוני נ' מדינת ישראל (8.5.2019), שבו הוטל פיצוי בסך 5,000 ש"ח; ע"פ 9232/17 פלוני נ' מדינת ישראל (2.5.2018), שבו הוטל פיצוי בסך 10,000 ש"ח; ע"פ 121/16 מדינת ישראל נ' פלוני (11.2.2016), שבו הוטל פיצוי בסך 7,500 ש"ח לכל אחד משני המתלוננים (יוחד 15,000 ש"ח); ע"פ 3498/13 פלוני נ' מדינת ישראל (21.7.2014), שבו הוטל פיצוי בסך 8,000 ש"ח; ע"פ 4533/09 פלוני נ' מדינת ישראל (11.10.2009), שבו הוטל פיצוי בסך 5,000 ש"ח). במקרה אחד נמצא כי הוטל על נאשם קטין, אשר הורשע בעבירה של חבלה בכוונה מחמירה לפי סעיף 329(א)(1) לחוק העונשין, פיצוי למתלונן שם בסך של 20,000 ש"ח (ע"פ 5360/12 פלוני נ' מדינת ישראל (28.3.2012); אך יוער כי בעניין זה ניסיונות שילובו של המערער בהליך שיקומי "עלו בתוהו".

אשר על כן, חיוב קטין בפיצוי למתלונן בסך 50,000 ש"ח הוא יוצא דופן ביחס לפסיקה הנוהגת בעניינים של קטינים, וקיים קושי למצוא תקדים אף לפסיקת מחצית מהסכום האמור.

מאידך, לא מצאתי בעניין דנן נסיבות יוצאות דופן המצדיקות פסיקת פיצוי חריג כאמור, וגם לא הנמקה, בפסק דינו של בית המשפט קמא, המבססת את פסיקתו בעניין זה. משכך, לדעתי יש מקום להתערב במרכיב זה של גזרי הדין שניתנו בענייננו על ידי בית המשפט קמא.

טעם המחזק את עמדתי לעיל נגזר גם מתכלית השיקום. במישור זה, הטלת עונש של תשלום פיצוי למתלונן יכול לשמש, לעיתים, כחלק מתבקש מההליך השיקומי. מנגד, בשונה מהטלת פיצוי על נאשמים בגירים, כאשר עסקינן בנאשם קטין יש מקום, בשל שיקולי שיקום, לבחון את יכולתו הכלכלית לעמוד בתשלום. לעניין זה מקובלת עליי דעתה של חברתי, השופטת י' וילנר, לפיה:

"26. ככלל, לא רבים הם הקטינים אשר משתכרים שכר חודשי קבוע, ולמעשה, קטינים רבים הם נעדרי כושר השתכרות ממשי. משכך, לא אחת משמעות הטלת חובת פיצוי כספי בשיעור גבוה על קטין, כל עוד הוא עודנו קטין, היא כי הקטין יצבור חוב פיגורים וריביות אשר ילווה אותו שנים רבות לתוך בגרותו, וימנע ממנו 'לפתוח דף חדש' לאחר ריצוי עונשו. העול של חובות עבר בסכומים גבוהים על אדם בתחילת חייו הבוגרים עלול להטיל צל כבד על הליך השיקום של הקטין, אשר זקוק לאופק של תקווה ולאמונה כי חייו יוכלו לשוב למסלול חברתי תקין ולחיים פרודוקטיביים.

27. יתר על כן, הטלת פיצוי בסכום גבוה על קטין מובילה לעתים קרובות לכך שהורי הקטין ומשפחתו, אשר לא ביצעו את העבירה הנדונה, הם אלו שנושאים בעונש, היינו בנטל התשלום. נראה כי המחוקק היה ער לקושי הכרוך בכך, ומשכך, נקבע בסעיפים 24א ו-29(א)(1) לחוק הנוער (שפיטה, ענישה ודרכי טיפול) התשל"א-1971, כי בית המשפט רשאי להטיל פיצוי, הוצאות או קנס על הורי הקטין באופן ישיר. ואולם, אפשרות זו הוגבלה, ונקבע בחוק כי התשלום שיוטל באופן ישיר על הורי הקטין לא יעלה על סך של 10,000 ש"ח. לבסוף, וזה העיקר, הטלת פיצוי גבוה על קטין אשר לא יוכל לעמוד בו, כך שבמקרים רבים הוריו יאלצו לשאת בפיצוי, מחטיא את תכליות ההליך הפלילי שלפיהן העבריין הוא הנושא בעונש.

28. על רקע האמור לעיל, ספק בעיני אם הכלל הידוע שלפיו שיעור הפיצוי הנפסק לטובת נפגע העבירה במסגרת

ההליך הפלילי אינו תלוי ביכולתו הכלכלית של הנאשם תואם את התכליות והמאפיינים הייחודיים של הליכים פליליים המתנהלים נגד קטינים, ומכל מקום, אני סבורה כי יש ליישם כלל זה באופן גמיש בכל הנוגע לקביעת שיעור הפיצוי בעניינם של קטינים. עוד אעיר, כי למעשה נראה ששיקולי השיקום של קטינים, כמו גם יכולתם הכלכלית וכושר ההשתכרות שלהם, משמשים בפועל שיקולים רלוונטיים בעת קביעת שיעור הפיצוי בו הם חבים כלפי קורבנות העבירה... " (ע"פ 5359/20 פלוני נ' מדינת ישראל (13.4.2021); ההפניות הושמטו - י' כ').

נראה כי כך אף מיושמים הדברים בפועל, עוד לפני פסק הדין שצוטט לעיל (וראה האמור לעיל לעניין שיעור הפיצוי המושת על קטינים בעבירות מן הסוג דנא).

ובהקשר זה גם אבקש להוסיף ולהזכיר כי פסיקת הפיצוי במסגרת ההליך הפלילי אינה חוסמת את דרכו של הנפגע להגיש תביעה אזרחית לקבלת פיצוי מלא על נזקיו (ראו והשוו: רע"פ 9727/05 ברנרד גליקסמן נ' מדינת ישראל, פד"י סב(2) 802, פסקאות 18-21 (2007)).

28. ביישום לנסיבות העניין, וכעולה מתסקירי שירות המבחן, נראה כי לשני המערערים קיים קושי רב לעמוד בתשלום הפיצוי שהוטל עליהם בערכאות קמא. כך, י.ס נדרש לתמוך כלכלית במשפחתו, ועל מנת לעמוד בתשלום הפיצוי הוא נאלץ להפסיק את לימודיו למבחני הבגרות - דבר שאף חוטא לתכלית השיקום. באשר ל-א.ש הרי הוא עודנו תלמיד בבית הספר התיכון (בכיתה י"ב), ועל כן קיים לו קושי ממשי להשתלב בעבודה שתאפשר לו לעמוד בתשלום הפיצוי שהוטל עליו.

משאלו פני הדברים, סבורני כי בנסיבות העניין, כאמור, טעה בית המשפט קמא טעות המצדיקה את התערבותנו.

29. אגב הדיון בפסיקת הפיצויים, אבקש להתייחס לעובדה רלוונטית נוספת: מכלל עובדות המקרה עולה כי מבין שני המערערים, מידת החומרה במעשיו של א.ש גבוהה יותר: הוא אשר החל במהלך האירועים, שהוביל לעימות, בשל כעסו שבת זוגו לשעבר נכחה באירוע חברתי בביתו של ד', הוא אשר הביא עמו לעימות סכין או חפץ חד, והוא אשר הורשע בשל כך בעבירה נוספת של נשיאת סכין שלא כדיון. אף על פי כן, העונש שנגזר על א.ש מקל יותר מהעונש שנגזר על י.ס: על א.ש הוטלו 200 שעות לתועלת הציבור, בעוד שעל י.ס הוטלו 300 שעות; על א.ש הוטלו 3 חודשי מאסר על תנאי, בעוד שעל י.ס הוטלו 4 חודשי מאסר על תנאי; ועל א.ש הוטל צו מבחן לתקופה של 8 חודשים, בעוד שעל י.ס הוטל צו מבחן לתקופה של שנה.

נראה כי הפער בין העונשים שהוטלו על המערערים נובע מכך שבית המשפט המחוזי סבר, בשגגה, כי א.ש שהה במוסד נעול במשך שישה חודשים, והתחשב בכך. ברם, כפי שמתברר, א.ש לא שהה כלל במוסד נעול (כך עולה מתסקירי שירות המבחן ואף מתשובתו של בא-כוחו של א.ש, בדיון בפנינו, במענה לשאלותינו).

המערערים לא ערערו על יתר רכיבי גזר הדין (למעט ההרשעה והפיצוי), כך שמידת החומרה הרבה יותר במעשיו של א.ש תבוא לידי ביטוי במסגרת רכיב הפיצוי למתלונן בלבד.

30. אשר על כן, אציע לחבריי להפחית את סכומי הפיצוי שנגזרו על המערערים לשלם למתלונן, כך שעל י.ס. יוטל לשלם פיצוי בסך של 20,000 ש"ח, ועל א.ש יוטל לשלם פיצוי בסך של 30,000 ש"ח. עוד אציע כי התשלום יפרס לתשלומים כך שהמערערים יחויבו בתשלומים חודשיים עוקבים ושווים בסך של 1,000 ש"ח, כל אחד.

אמנם, פיצוי בסך של 30,000 ש"ח הוא חריג ביחס למדיניות הענישה הנוהגת (כאמור לעיל בפסקה 27), אולם סבורני כי בנסיבות המיוחדות עליהן עמדתי לעיל, יש לכך הצדקה.

31. סוף דבר: אציע לחבריי כי נקבל את הערעורים בחלקם. הרשעת המערערים תיוותר על כנה, בעוד רכיב הפיצוי יופחת כך ש-י.ס. יהא חייב בפיצוי למתלונן בסך של 20,000 ש"ח, ו-א.ש יהא חייב בפיצוי למתלונן בסך של 30,000 ש"ח, והכל בפריסה לתשלומים כאמור לעיל.

ש ו פ ט

השופט י' עמית:

אני מסכים.

ש ו פ ט

השופטת ג' כנפי-שטייניץ:

אני מסכימה.

ש ו פ ט ת

הוחלט כאמור בפסק דינו של השופט י' כשר.

ניתן היום, ח' באב התשפ"ג (26.7.2023).

שופט

שופטת

שופט
